

POLICIJSKO POSTUPANJE I SUDSKA PRAKSA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Primljeno: travanj 2012.

IVAN MATIJA*

Prikaz sudske presude koja posredno ili neposredno dodiruje policijsko postupanje

U radu se daje prikaz sudske presude o dopuštenosti koja se posredno i/ili neposredno odnosi na policijsko postupanje, te na djelovanje domaćih sudbenih i drugih vlasti. Presuda se odnosi na zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Prije svega, u svojoj ulozi zaštitnika javnog reda i mira, policija je, kao i druga tijela javnih državnih vlasti, dužna djelovati u okviru domaćeg zakonodavstva, ali i u okviru odgovarajućih odredbi Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u nastavku teksta Konvencija).

Naime, policija je obvezana apsolutnom zabranom mučenja i nečovječnog postupanja (čl. 3. Konvencije). Na strani odgovorne države, u slučajevima povreda članaka 2. i 3. Konvencije stoji obveza pokretanja učinkovite istrage o okolnostima svakog konkretnog slučaja i ukoliko je to potrebno, dužna je pokrenuti kazneni postupak protiv odgovornih osoba (čl. 13. Konvencije).

UVOD

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u Republici Hrvatskoj stupila je na snagu 5. studenog 1997. godine. Od tada je otvorena mogućnost podnošenja zahtjeva za zaštitu ljudskih prava pred **Europskim sudom za ljudska prava** (u nastavku teksta ESLJP), što je do danas dovelo do velikoga broja takvih zahtjeva protiv Republike Hrvatske pred tim Sudom.

Stoga je važno kontinuirano pratiti i analizirati sudsku praksu ESLJP i domaćih sudova, te tijela državnih vlasti, kako u svome postupanju ne bi počinili povrede ljudskih prava zaštićenih Konvencijom.

---

* dr. sc. Ivan Matija, sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske.

1. OPĆENITO O POSTUPCIMA UTVRĐIVANJA I ODLUČIVANJA O POVREDAMA LJUDSKIH PRAVA

Važnost zaštite prava čovjeka (pojedince)¹, a osobito djelotvorno ostvarivanje te zaštite na državnoj ali i na međunarodnoj razini, danas gotovo da i nije potrebno posebno isticati. Međutim, zbog umnožavanja kršenja ljudskih prava, čak i u demokratskim društvima, postoji potreba i obveza djelovanja u smjeru čim djelotvornije provedbe odnosnih odredaba Konvencije, pravnih normi i pravnih stečevina **Europske unije** (u nastavku teksta EU).

Položaj pojedinca kao subjekta međunarodnoga prava značajno je ojačan, premda je pojedinac i u početku mogao izaći pred Europsku komisiju koja je bila samo tzv. kvazisudsko tijelo (a ne pred sam Sud), i to na temelju posebne izjave država stranaka Konvencije koje su bile fakultativnog karaktera.

Taj je sustav zaštite – uz stanovite izmjene, npr. putem Protokola 9, djelovao do 1. studenog 1998. godine. Protokolom 11 temeljito je izmijenjen nadzorni mehanizam Konvencije, a sam Protokol 11 inkorporiran je u tekst Konvencije pa je danas njezin sastavni dio².

Nakon toga od 1. studenoga 1998. godine počeo je djelovati nov, stalan i jedinstven sud za ljudska prava (ESLJP). Novi je ESLJP preuzeo i objedinio funkcije dotadašnjeg Europskog suda – koji je utemeljen 1959. godine, a prvu je presudu izrekao 1961. godine u slučaju *Lawless v. Irska* – i Europske komisije. Komisija – nakon prijelaznog razdoblja od godine dana od stupanja na snagu Protokola 11, dakle nakon 1. studenoga 1999. – prestaje postojati. Osim toga, Odbor ministara više ne sudjeluje u donošenju odluka o kršenju odredaba Konvencije, nego zadržava samo nadzornu ulogu: nadzire provode li države članice Vijeća Europe presudu ESLJP.

Stupanjem na snagu Protokola 11 pojedincima je dana izravna mogućnost da se svojim zahtjevima obrate ESLJP i to pravo više nije fakultativnog karaktera (kao prema prijašnjem čl. 25. Konvencije), dakle više ne ovisi o volji država stranaka i njihovoj posebnoj izjavi, već je sastavni dio same Konvencije (čl. 34.).

Danas sve veću ulogu u razmatranju pitanja ljudskih prava unutar EU i u njenim odnosima s drugim državama i međunarodnim organizacijama ima i Europski parlament³.

---

¹ "Pojedinci, nevladine organizacije i skupine pojedinaca, koji smatraju da su žrtve povrede Konvencije (...) – Protokol 12 i 13 – Protokol 14 (...), mogu izravno podnijeti Europskom sudu zahtjev navodeći da im je određena država stranka (ili više njih) povrijedila neko konvencijsko pravo. U tim je slučajevima riječ o pojedinačnom zahtjevu. Međutim, zahtjev može podnijeti i svaka država stranka koja tvrdi da je druga država stranka povrijedila pojedinu odredbu ili odredbe Konvencije i/ili dodatnih protokola, odnosno da je to učinilo više država (...). U tim je slučajevima riječ o međudržavnom zahtjevu. Postupak odlučivanja o dopuštenosti zahtjeva uređen je Konvencijom i pravilima 49. i 52. do 54A. Poslovnika (pročišćeni tekst od 1. 4. 2011.). Ta su pravila sadržana u Glavi II., poglavlje IV. Poslovnika pod nazivom "Proceedings on Admissibility"., (Omejec, 2012:1).

² Za pročišćene tekstove Konvencije te protokola br. 1, 4, 6 i 7, kakvi su na snazi od 1. studenog 1998. godine kad je stupio na snagu Protokol br. 11, vidi NN-MU 6/99. Konvencija i odnosni protokoli pretходно su objavljeni u NN-MU 18/97.

³ "Kada je 2000. godine, poslije izbora u Austriji u vladu ušla ekstremno desničarska Slobodarska partija, zemlje članice EU su uvele diplomatske sankcije koje su uključivale suspenziju predstavnika Austrije u organima EU. Sankcije su ukinute tek kad je komitet 'tri mudraca' osnovan za ovu priliku,

2. PRIKAZ PRESUDE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U PREDMETU *V. D. PROTIV HRVATSKE*

Prema zahtjevu br. 15526/10 ESLJP je pokrenuo postupak, a 18. listopada 2011. donio je i presudu⁴. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na temelju prigovora koji se tiče materijalnog i postupovnog smisla članka 3. Konvencije.

Slijedom toga ovaj je Sud donio odluku o dopuštenosti i osnovanosti zahtjeva (čl. 29. st. 1. Konvencije).

U pogledu okolnosti slučaja bitno je navesti da je dana 31. kolovoza 2006. godine policijska postaja podnijela kaznenu prijavu protiv podnositelja V. D. Županijskom državnom odvjetništvu u Z.

Istraga protiv podnositelja V. D. pokrenuta je 6. rujna 2006. u Županijskom sudu u Z.

Dana 3. listopada 2006. godine istražni sudac Županijskog suda u Z. proveo je dokaz ispitivanjem policijskog službenika V. B. Istoga dana je istražni sudac proveo i dokaz ispitivanjem policijskog službenika S. P.

Dana 5. listopada 2006. godine istražni sudac je proveo dokaz ispitivanjem V. D.-a, oca podnositelja zahtjeva, te dokaz ispitivanjem podnositeljeve majke M. D.

Dana 27. studenog 2006. godine podignuta je optužnica za pokušaj ubojstva protiv podnositelja pred Županijskim sudom u Z. Na ročištu održanom 28. ožujka 2007. iskaz je dala vještakinja sudske medicine.

Tog istog dana podnositelj je proglašen krivim za pokušaj ubojstva svog sina te za sprječavanje službene osobe u obavljanju službene dužnosti. Zbog toga što je duševno bolestan, naložen je prisilni smještaj u psihijatrijskoj ustanovi u trajanju od šest mjeseci.

Međutim, sada dolazi do pokretanja kaznenoga postupka protiv dvojice policijskih djelatnika. Naime, dana 5. siječnja 2007. godine podnositeljevi roditelji podnijeli su kaznenu prijavu Općinskom državnom odvjetništvu u Z. protiv policijskih djelatnika, S. P. i V. B., navodeći da su dana 11. kolovoza 2006. godine nanijeli teške tjelesne ozljede podnositelju. U prijavi je, među ostalim, navedeno da je toga dana podnositelj posjetio svoje roditelje zajedno s T. V. i njihovim sinom I. D., te da je, nakon što je podnositelj imao manju prepirku s T. V. i njihovim sinom ispred zgrade u kojoj žive njegovi roditelji, netko pozvao policiju.

Nakon toga poziva četiri su policijska djelatnika stigla u stan podnositeljeve majke, vezala ga liscama, zatim mu vezala noge, sve u prisutnosti podnositeljevih roditelja. Pri tome je majka bila u istoj prostoriji, dok je otac stajao u hodniku. Policijski djelatnici su naredili podnositeljevoj majci da napusti prostoriju, zatvorili vrata i pretukli podnositelja. Kako je majka čula podnositeljevo vrištanje, ušla je u sobu i vidjela da podnositelj leži na podu te krvari iz usta i predjela oko očiju. Bio je udaren u glavu.

Na mjesto događaja došla je hitna pomoć i odvezla podnositelja u bolnicu.

---

ustanovio da stanje ljudskih prava, prava manjina i prava radnika migranata u Austriji nije ugroženo i da se ne razlikuje od stanja u drugim zemljama članicama.", (Dimitrijević i dr., 2007:104).

⁴Ova presuda postaje konačnom pod okolnostima utvrđenim u čl. 44. st. 2. Konvencije. Ona može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama. (Nap. n.)

Medicinska dokumentacija od dana 11. kolovoza 2006. godine, sastavljena u Kirurškoj klinici Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Z. pokazala je da je podnositelj imao kontuzije, razderotinu jezika, hematome oko oba oka, izljev krvi u oba oka, te povrede vrata i desnog ramena.

Dana 24. travnja 2007. godine Općinsko državno odvjetništvo u Z. odbacilo je kaznenu prijavu na osnovici da su ozljede koje je podnositelj zadobio samoizazvane; da si je ugrizao jezik i lupio glavom o pod.

Dana 21. svibnja 2007. godine podnositeljevi roditelji podnijeli su Općinskom sudu u Z. optužnicu protiv dvojice policijskih djelatnika, S. P. i V. B., navodeći kako su dana 11. kolovoza nanijeli teške tjelesne ozljede podnositelju, te su priložili raspoložive dokaze.

Nakon održanih ročišta u svrhu kojih su provedene i istražne radnje, dana 10. ožujka 2009. godine Županijski sud u Z. odbio je kao neosnovanu optužnicu koju su podnijeli podnositelj i njegovi roditelji.

U obrazloženju ovaj je Sud naveo kako je podnositelj sam skrivio ozljede, te da policijski djelatnici nisu upotrijebili prekomjernu silu.

Dana 9. travnja 2009. godine Vrhovni sud Republike Hrvatske odbio je žalbu podnositelja zahtjeva i potvrdio prethodnu odluku nadležnog suda.

U odnosu na ustavnu tužbu koju su dana 16. rujna 2009. godine podnijeli podnositeljevi roditelji, Ustavni sud Republike Hrvatske je dana 15. prosinca 2009. godine odbio ispitati predmet.

ESLJP je nakon analize domaćeg mjerodavnog prava uzeo u razmatranje navode iz podnositeljeva prigovora da ga je policija zlostavljala i da o njegovim navodima o zlostavljanju nije provedena nikakva djelotvorna istraga, uzimajući pri tom u obzir članak 3. Konvencije koji glasi: "Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni."

Ovaj Sud pri tome primjećuje da u slučajevima kad pojedinac ima zahtjev o kojemu se može raspravljati temeljem članka 3. Konvencije, pojam djelotvornog pravnog sredstva za sobom povlači temeljitu i djelotvornu istragu od strane države, koja može dovesti do otkrivanja i kažnjavanja odgovornih [v. *Selmouni protiv Francuske* (GC), br. 25803, st. 79., ECHR 1999 - V]. Također, ESLJP napominje da je u mnogo navrata presudio da se ovaj zahtjev ne može zadovoljiti samo pokretanjem građanskog postupka (v. između drugih izvora prava, *Krastanov protiv Bugarske*, br. 50222/99, st. 60., 30. rujna 2004.).

U odnosu na tvrdnju Vlade RH da je podnositelj mogao podnijeti tužbu za naknadu štete, bilo protiv države, bilo protiv policijskih djelatnika, ESLJP napominje da je u više navrata presudio da se postupovna obveza iz članka 3. Konvencije koja se odnosi na provođenje detaljne, službene, djelotvorne i brze istrage o navodnom zlostavljanju, ne može zamijeniti plaćanjem naknade štete. Ovaj Sud također potvrđuje da se građanskom tužbom ne može doći do saznanja o identitetu počinitelja, a još manje ustanoviti njihovu odgovornost. Sud dalje naglašava obvezu države ugovornice iz članka 3. Konvencije da provede istragu koja može dovesti do identifikacije i kažnjavanja odgovornih u slučajevima zlostavljanja, te da bi zaštita iz članka 3. Konvencije mogla ostati iluzorna ukoliko je, u odnosu na prigovore temeljene na tom članku, podnositelj obvezan iscrpiti pravno sredstvo koje dovodi samo do naknade štete [v. *Parlak i ostali protiv Turske* (dec), br.

24942/94, 24943/94 i 25125/94, 9. siječnja 2001., *Okkali protiv Turske*, br. 52067/9, st. 58., ECHR 2006 - XII (izvadci) i *Taymunkhanovy protiv Rusije*, br. 11528/07, st. 75., 16. prosinca 2010.]

Stoga ovaj Sud smatra da građanska tužba za naknadu štete nije pravno sredstvo koje je podnositelj bio dužan iscrpiti u ovom predmetu.

ESLJP nadalje smatra da podnositeljevi prigovori na temelju članka 3. Konvencije nisu očito neosnovani u smislu članka 35. stavka 3.(a) Konvencije, te da prigovor nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovici. **Stoga Sud utvrđuje da je dopušten.** Ovaj Sud među ostalim, primjećuje da je u mnogo navrata utvrdio kako brižljivo razmatra članak 3. Konvencije i kako pri tome čuva i štiti jednu od temeljnih vrijednosti demokratskih društava.

ESLJP u apsolutnom smislu zabranjuje zlostavljanje i nečovječno i ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, bez obzira na konkretne okolnosti i ponašanje žrtve (v. *Iwańczuk protiv Poljske*, br. 25196/94, st. 49., 15. studenog 2001. i *E. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 33218/96, st. 88., 26. studenog 2002.).

Sud ponavlja kako, da bi spadalo u domašaj članka 3. Konvencije, zlostavljanje mora doseći minimalni stupanj težine. Ocjena tog minimalnog stupnja je relativna: ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su narav i kontekst konkretnoga postupanja, njegovo trajanje, tjelesne i duševne posljedice, a u nekim slučajevima i spol, dob i zdravstveno stanje žrtve (v. predmete *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 25. ožujka 1993., st. 30., Serija A br. 247 - C i *A. protiv Ujedinjene Kraljevine*, 23. rujna 1998., st. 20., Reports 1998. - VI).

ESLJP je u ovome kontekstu, u obrazloženju presude, naveo svoju bogatu praksu.

U ovdje razmatranom konkretnom predmetu ESLJP dalje bilježi da je iz medicinske dokumentacije razvidno da je dana 11. kolovoza 2006. godine, nakon policijske intervencije u stanu njegovih roditelja, podnositelj zadobio kontuzije glave, razderotinu jezika, hematome oko oba oka, te ozljede vrata i desnog ramena.

U ovome predmetu ESLJP posebno je uzeo u obzir, osim svoje prakse u sličnim predmetima, dokaze koje je dala vještakinja forenzičarka na ročištu pred Županijskim sudom u Z. dana 28. ožujka 2007. godine u kaznenom postupku koji se vodio protiv podnositelja.

Naime, ona je bez rezerve iskazala da su ozljede kakve je podnositelj imao u predjelu očiju uzrokovane udarcima tupim predmetom, ili, u pravilu šakom. Kategorično je isključila mogućnost da su te ozljede mogle nastati tako što bi se podnositelj samoozljudio.

Stoga, ESLJP primjećuje da je verzija koju su dali policijski djelatnici protivna zaključcima vještakinje forenzičarke. Sud dalje bilježi da su nacionalne vlasti prihvatile izvještaj policijskih djelatnika i da nisu komentirale nalaze vještaka forenzičara.

Uzimajući, dakle u obzir podnositeljeve navode o zlostavljanju, potkrijepljene medicinskom dokumentacijom, te okolnosti u kojima je podnositelj zadobio ozljede, ESLJP smatra da Vlada Republike Hrvatske nije predočila nikakav uvjerljiv ili vjerodostojan argument koji bi dao valjanu osnovicu za objašnjenje načina na koji je podnositelj zadobio ove ozljede.

ESPLJ je stoga zaključio da je država odgovorna na temelju članka 3. Konvencije zbog nečovječnog i ponižavajućeg postupanja kojem je podnositelj bio podvrgnut od strane policijskih djelatnika.

Sud je našao u ovome predmetu i povredu postupovnog smisla članka 3. Konvencije u odnosu na oba postupka protiv četvorice policijskih djelatnika koji su sudjelovali u događaju te je odbio prigovor Vlade RH o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava.

Podnositelj prigovora je naveo da je došlo i do povrede članka 13. Konvencije koji glasi: "Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelima čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu."

Sud je utvrdio da je ovaj prigovor blisko povezan s prigovorom koji se odnosi na postupovni smisao članka 3. Konvencije, te da se stoga i on mora proglasiti dopuštenim.

Uzimajući u obzir sve okolnosti ovog predmeta Sud je prihvatio da je podnositelj pretrpio nematerijalnu štetu koja ne može biti nadoknađena samo utvrđenjem povrede. Sud je, stoga, odlučujući na pravičnoj osnovici, podnositelju dosudio iznos od 23.000 eura na ime nematerijalne štete, uza sav porez koji bi mu mogao biti zaračunat.

Podnositelj u zahtjevu potražuje i 8.793,24 eura na ime troškova.

Prema sudskoj praksi ovog Suda, podnositelj ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se dokaže da ih je stvarno i neophodno pretrpio i da je njihova visina bila razumna. U ovome predmetu, uzimajući u obzir dokumente koje posjeduje i naprijed navedena mjerila, ESLJP smatra da su troškovi nastali za podnositelja u vezi s kaznenim prijavama i kaznenim postupkom pred nacionalnim vlastima protiv dotičnih službenika u biti imali za cilj ispravak povrede Konvencije navedene pred ovim Sudom, i da se pri ocjeni zahtjeva za naknadu troškova mogu uzeti u obzir troškovi nastali u odnosu na taj postupak (v. predmet *Medić protiv Hrvatske*, br. 49916/07, st. 50., od 26. ožujka 2009.). Uzimajući u obzir informacije koje ima u posjedu i naprijed navedene kriterije, Sud je podnositelju dosudio iznos od 8.500 eura na ime troškova i izdataka nastalih u domaćem postupku i pred ESLJP, uvećan za sve poreze koji bi mogli biti zaračunati podnositelju na taj iznos.

ESLJP pri tome smatra da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

Na temelju ovdje iznijetih razloga ESLJP jednoglasno je donio presudu:

1. *Odlučuje* spojiti s odlučivanjem o osnovanosti prigovor Vlade o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava u odnosu na kazneni postupak protiv službenika D. K. i T. S., te ga odbija;
2. *Utvrđuje* da su prigovori koji se odnose na postupovni i materijalni smisao članka 3. Konvencije i prigovor na temelju članka 13. Konvencije dopušteni, a ostatak zahtjeva nedopušten;
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede materijalnog smisla članka 3. Konvencije;
4. *Presuđuje* da je došlo do povrede postupovnog smisla članka 3. Konvencije;
5. *Presuđuje* da nema potrebe ispitati prigovor na temelju članka 13. Konvencije;
6. *Presuđuje*

- (a) da tužena država treba podnositelju isplatiti, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, sljedeće iznose koje je potrebno pretvoriti u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan namirenja: (i) 23.000 eura (dvadeset tri tisuće eura), na ime nematerijalne štete, uvećanih za sve poreze koji bi se mogli zaračunati, (ii) 8.500 (osam tisuća pet stotina eura) na ime troškova i izdataka, uvećanih za sve poreze koji bi se mogli zaračunati
- (b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

7. Odbija preostali dio zahtjeva podnositelja za pravičnom naknadom.

3. ZAKLJUČAK

Iz prikazane Presude proizlazi zaključak da ESLJP pomno prati ostvarivanje konvencijskog prava. Svaki predmet, a osobito kad je riječ o zabrani mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja analizira u detalje i s velikom pažnjom, te donosi meritorne presude.

Pravo da se ne bude podvrgnut mučenju i nečovječnom ili ponižavajućem postupku spada u najelementarnije od svih ljudskih prava, jer je to pravo u vezi s osobnim integritetom i ljudskim dostojanstvom. Zabrana iz članka 3. Konvencije u međunarodnom se pravu smatra peremptornom normom (*jus cogens*), tj. onom normom od koje ni u kom slučaju nema odstupanja.

Stoga prikazana Presuda ESLJP predstavlja zorno upozorenje kako policijski službenici i tijela državnih vlasti moraju suptilno, i u okviru konvencijskih normi i normi domaćeg zakonodavstva, postupati u svakom konkretnom slučaju.

LITERATURA

1. Dimitrijević, V., Popović, D., Papić, T., Petrović, V. (2007). *Međunarodno pravo ljudskih prava*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
2. Đurđević, Z. (ur.) (2011). *Zakon o kaznenom postupku*. Zagreb: Pravni fakultet.
3. Foretić, D. (ur.) (2010). *Ustav Republike Hrvatske*. Pročišćeni tekst. NN 76/10., 85/10. Zagreb: Novi informator.
4. Omejec, J. (2012). *Postupci odlučivanja o dopuštenosti o osnovanosti zahtjeva*. Zagreb: Novi informator.
5. *Presuda Europskog suda za ljudska prava u predmetu V. D. protiv Hrvatske*, prema Zahtjevu br. 15526/10, Strasbourg, 8. studenog 2011.